

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 40.

У НОВОМ САДУ 6. ОКТОБРА 1888.

ГОД. IV.

КАКО ЈЕ ПЈЕВАЛИЦА ИЗЛИЈЕЧИО ФРА-БРНУ.

ПРИЧА СИМО МАТАВУЉ.

(Наставак.)

Н а нову годину уждио сјевер, регби све понесе! Расклимане штице врху трије-ма и незакачени капци на прозорима лупатаху на све стране Фра Тетка, једини уста-лац од све браће, излазио је ноћу два три пута из своје ћелије, те обилазио млађушницу и све пећи, бојећи се, да вјетар не понесе откле жеравак и не нанесе га на трулину. У праско-зорје сва четири звона огласише јутрењу, али им се звук једва могаше чути кроз вјетрену хупу. Фратри и ђаци, огрнути кабанима, протрчаше тријемом до цркве. И сва остала ма-настирска чељад, осим ђакон Шкоранце, оку-пише се на богомољу. Он је често изостајао, особито студенијех дана, те се нико не зачуди томе. Три најмлађа духовника обукоше се у црквене хаљине и служба отпоче. Бакоња и Мачак, у стихарима, кађаху пред њима. Бале-ган је вукао конопе иза оргуља, а фра Тетка кучукајући по зупцима тапкао је ногама, да их згрије, вртио је главом, да му се врат не уко-чањи, и кад год могаше уграбити, приносио је шаке к устима да дува у њих. Тако чињаху и сви остали, а уз то дераху се, сви скупа, иза свијех машица, јер збиља човјек се неког јада угрије пјевајући. Кад та дерба доприје до нај-већег несклада, фра Тетка се наједи, па и он поче немилице ударати по зупцима, те из ци-јеви излијетаху свакојаки гласови, час као да волови ричу, час као кад мачке у вељању ма-учу. Сви се савлађиваху, да не дадну маха сми-јеху, али ђачић Бујас не мога, но га стаде глас-сан кикот. Али кад сунце грану, вјетар поче слабити, па мало по мало, утоли са свим. Онда се поврати склад. Свако се препаде своје грје-шне работе, па да покаје, поче сваки умиљато појати. И тако при крају би милина!

Послије службе фратри одоше у трпезарију, а млађи за њима, пак се уставеше пред вра-тима. Под Исукрстовом вечером бјеше већ по-ређано седам столица, те фратри посједаше, све по годинама и по старјешинству, овијем редом: Пирија, Наћвар, Тетка, Блитвар, Дувало, Ср-дар, Вртиреп и Жвалоња. По што посркахе каву, Балеган отвори врата раји. Најпрви при-ступи ђакон Чимавица, те цјелива гвардијана у руку и рече: »На здравље вам младо лито! Дај боже да и' много проживите!« Гвардијан му даде некакву књижицу црвенијех корица, па рече: Јево ти синко ови мали, али драгоцени дар. Ово је »Цвит Кршћански' Крипости« на-шега ученога фра-Јеролима Алатовића. Шти је, синко, дан и ноћ, и ладај се по њој, зарад спа-сења душе своје. Амен!« — Вакон га поново ћуки у руку, па то исто учини свакоме, пона-вљајући исту честитку. За њим приђоше ђачи-ћи: Мачак, Бујас, Лис и Бакоња. Сваки прими по плету од гвардијана. За њима Балеган, и он прими мацарлију. За куваром честиташе: млинар Бобан, ковач Тртак, коњушар Стипан Зуза, пак возари Бељан и Дундак, а најзад чо-бани. Фра Пирија колендиса, кога више, кога мање, према годинама службовања. Чимавица дохвати са стола здјелу паранаца, па даде сва-коме ђачићу по једну, а себи узе двије. Бале-ган разреза неколико јабука, и по што понуди служинчад, нали чашицу ракије, пак наздрави:

— У име божје, а за добар почетак! У здравље нашег доброг ђаће, припоштованог оца гвардијана, и свију редовника, који су оде, и који нису оде, и свега пука кршћанског и ње-говог поглавице светог оца папе! Живили!

— Живили! заграјаше млађи и почеше се обређивати.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Фратри поустајаше.

— А шта је с Ловрићем? Је ли му ко каву понија? запитаће гвардијан ђаконa посред граје, па и не чекајући одговора, обрну му плећа.

Чимавица смигну раменима, пак изађе.

Дундака оближеколили другови, да наздрави свакоме фратру, а уз сваку здравицу да искапи по чашицу. Он се нећка и смије се, а све погледује фра-Пирију, коме — узгред буди речено — тај надимак не бје залуду дат. Фратар намигну, а на то Дундак у тињи час сали у се седам купица ракије.

— А нама, твојим друговима, зар не ћеш наздравити? Зар смо ми мачији кашаљ!? пита Стипан.

— Оће! Како да не! Мора! прихватише сви.

— Оћу валај ако ћете свему кршћанству, само има ли је? вели Дундак. Та он је једном за опклад попио по оке првотока у душак.

— Е, па де дајте му! Ала, почимљи!

— Не, но нека прије ишчати молитву! рече Бобан.

— Какву молитву!? запита оштро фра Тетка.

— Ма, дујо, нику ришћанску молитву! Чућеш је, па да пукнеш од смија! вели Тртак.

Фратри се згледаше смијуљећи се, а то посоколи Дундака, те размахну рукама. Направи се коло око њега. Он се прекрсти три пута по ришћанску, метаниса три пута, шапћући нешто, па прекрсти руке на грудима, диже главу и поче поцјевајући:

»Зелембаћа козе враћа по дубоку, по ши року, да напасе, да намузе, да накупи угњу масла, да намаже њојзи жвале, а сусјетки надимала! Надимљи се црни враже, кано Грци по полици. Они јесу добри ловци. Стријељаху једну гору и уватише тицу срнадицу. Из ње ваде талоба, да намажу таколе. Таколи ричу, таколи бучу, таколи иду шепарскијем путем и налазе шепарскоје дијете. Дијете опанке киселило, прстом набадало, а зубма окруживало. Воли брате, Поповићу Прославићу, којино ће прочатити пробактити, господи помиљуј, амин!«

Поново заче да клања и да се крсти. У сред те граје и смијеха допаде Чимавица, блијед као крпа, и косе му се накостијешиле. Једва једвице изговори:

— Зло! па гутну пљувачу и заврти главом и опет ће: »зло!«

— Зло Шкоранци? запита гвардијан.

— При . . ми . . нуја!

— Шта рече, болан? повикаше.

— Јест . . умр'а! . . умр'а је! . . .

Сви потекоше у ђаконску ћелију, која се налазила између Наћвареве и Теткине. Јадни Шкоранца укочањо се, а отворене му очи. На кревету и на поду двије локвице крви. Крај њега на столићу неколико скленица љекарија. Хаљине му побациане врх покривача. Према његову, уз дувар, други кревет, на коме спаваше Чимавица.

По што се гвардијан разабра мало, засу грдњама Чимавицу.

— Гаде, губо, рђо, измету, смрдљива Чимавицо, тако ли си гледа' друга, а? Тако си се бринуја за њ! . . .

Сви навалише на ђаконa, ко ће боље. Фра-Срдару не би доста, што га највише изружи, но му дарова прида, ћуши га два три пута, а да је могао од налоге у тијесној соби, ћаше га и ногом напипати.

Фра Брне надимље образе и држи се за трбух. Кад год био чуо јали видио што немило, одмах га ћаше забољети у куљи. Таа-ко! таа-ко! понавља он и врти се на мјесту.

Сви грају. Валеган открио мртваца, па га куца кокицом по утонулу желуцу, а другом руком маха и говори нешто. Дундак стаде отврати скленице љекарија и сваку примиреше, мрдећи се Бобан дигао суху ногу мртвога, па јој мјери прстима дебљину, чудећи се, гдје је и толико душа стојала. Једини Стипан саставио руке на крста и гледа мирно.

— Ма шта сам ја крив? Шта сам крив, за ране Исукрстове? кука ђакон, кад га једва већ допаде ред, да га чују. Шта сам мога учинити? Јето синоћ уватија га огањ и кашља је и знојија се, а ка' и сваку вече, бог зна откад! А то сте знали сви! Анци баш синоћке, у нике, би му лакше и разговарали смо се и смијали. Још рече, да ће јутроске на матутин, ако ви так ујења, »ма исто немој ме будити, ако се сам не пробудим«, рече ми. А јутроске, послѣ први' звона, ја га два пута полако зовну': Иноценцо! Иноценцо! Па кад сам видија, да спава, јер сам мислија да спава, ја га остави', јер шта би друго чинија? . . .

— Таа-ко! Дакле он је приминуја још ноћеске? пита фра Брне зачућен.

— Па то се зна! То се одма' види! вели Стипан.

— О, боже! боже! па овако? Без исповести и без причешћа! јада се фра Пирија.

— Шта ћемо, де? Шта ти је, ту ти је!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Мање карабулине садак, па да се уреди што треба уредити! рече фра Тетка.

— Али шта сам ја крив? Шта сам мога учинити, за блажену дивицу? кука једнако Чинавица.

— Таа-ко! Ма болан ко тебе криви? Ко каже, да си што крив? тјешни га фра Брне.

Сад сви почеше тјешити ђакона.

— А за што ме онда сујете и бијете? пита јецајући.

— За што! за што! вели гвардијан. Јето тако! Потриба је човику искалити се, а ти си млађи, а . . . ајдемо! ајдемоте! да се трси што је триба! пак истура млађарију.

Стипан, који одавно имађаше зуб на фра-Срдара, излазећи простријеља га очима, па рече опрхо.

— Лако се искалити на нејачем и на млађем, али није право, а, крижа ми . . .

— А шта, крижа ти? плану жестоки Срдар, шта би било, да сам тебе, а? де? . . .

Раздвојише их одмах

— О, о, о! поче тихи фра-Блитвар. Ти, Стипе, канда губиш риппет редовницима, о! о!

— Ја, вире ми, дујо, мало марим, кад ко оће да табачи, па да је и бискуп, разумиш ли? А онај дитић није крив, а мене боли неправда . . .

Фра Срдар се загна на њ, али га срећом његовом оставише, јер ђаше награјисати.

Гвардијан с мјеста исплати најам Стипану и изагна га. Фра Брне, хучући једнако и држећи се за куљу, дарова му пет крунаша за то, што му је добро пазио Кулаша. И тако делија Стипан изнесе стопе из манастира.

Па онда послаше момка с писмом у Скрадин, мајстору Бортулу Ловрићу цревљару. У писму јавише му, да му је син Иноценцо ненадно преминуо и да ће укоп бити сутрадан.

Па онда обукоше мртваца и пренијеше у цркву, гдје му на поређе почеше чатити бдјења.

Бакоња је лио четвороструке сузе и није се мицао с крај лијеса, чему се сваки зачуди. Он једини у манастиру бјеше јако растужен.

У фратарској трпезарији за обједом заврже се жестока богословска распра. Фра Тетка доказиваше, да се о великијем годовима не може, без невоље, опојати мртав свећеник. Фра Дувало тврдио је противно. Пирија и Наћвар бијаху мишљења Дувалова, а остали пристајаху уз Тетку. Сваки се напрезао, да се сјети каквијех ријечи из светијех књига, којима би могао по-

тврдити своје мишљење. Вртиреп се опкладио са Срдаром, да ће нешто наћи у некој књизи, па је с тога ходио у манастирску књижницу и изгубио опклад. Најзад, оста сваки при своме мишљењу.

Сутрадан прије сунца дође мајстор Ловрић. Бијаше то чачурак, али жилав и окретан, дугачкијех црнијех бркова и црвена носа. Човјек му не би могао лако погодити године. Могао би имати четрдесет или шездесет. Он не показа превелике жалости. Најбоље га утјешни Дундак, с којим је до подне осушио оку мученице.

— Виш! — рече му плачидруг. Он бијаше бриљузак, брате. Ти знаш, што ми у Котарима зовемо бриљузак? То је, знаш, јаје, које се излеже без коре. А он је био тако јаје, па је пукао од студени . . .

— Сакрррр-мент! викаше мајстор. На кога се увргао, сакрмент!? Ја сам се двадесет година ломео по Талији, по Чешкој, бија сам три године у Бечу, четири године у Моравији, у Штирији, у Шлованији, у Герцу, Сализбургу, Шпилибергу, Тренгу, Тријешту, Верони, Мантуви, Пјаченци, па у Унгарији, сву сам Унгарију обиша ка' овај длан, разумиш ли? Бија сам у врага дома! Ди нисам бија. Бија сам у папиној земљи и тука се с Францезима. Дрежда сам на пољу по ноћи, киснуја, одија пишке по десет ура на дан, па никада ни да сам се наладија. А он . . . што ти кажеш . . . бриљузак дође на свит без дуа! За то га и дадо' оде међу ове (рече шапатом) сите докоњаке, па, па, јето све једнако, сакрррр . . .

— Али, може бити, да баш њему утрнуше зуби с тога, што си ти ија незрила воћа? рече намигујући Дундак, коме се, као и свој манастирској чељади, закачила у памети по која изрека из светога писма.

— Сакрамент! Сакрамент!

Ловрића у младијем годинама отпрати опћина на силу у солдатију, јер цијела варош немаше мира од његова бакочења. Кад се, након двадесет година, врну дома, ожени се с једном слабуњавом а већ зрелом цуром, која имађаше нешто свога. У војсци научи цревљарски занат, па је у Скрадину пролазио лијепо. Он је израћивао обућу фратрима, с тога му и примише сина. То бјеше једини ђак, којему не бјеше род ниједан фратар. Жена Ловрићу умрије послије четири године, а ето видјесмо како син сврши у години осамнајстој свога јаднога вијека.

Па се опет поврну стари ред у манастиру.

ХАЊА.

ПРИПОВЕТКА ХЕНРИКА ШЕНКЈЕВИЋА
С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

(Наставак.)

доше обоје, ако и није нико надлазио, нити нашоа.

Вечерњи зраци сунчани сипаху на њих злаћани блесак, а мени тај блесак долажаше црвен, као крв. Стадох се и сам вући лагано кући. Одмах на завијутку од стазе, наиђох на Казимира, где вреба.

— Одоше. Видео сам их — шапну. — Реци ми, шта да радим?

— Протерај му тане кроз главу! — планем од љутине.

Казмир се зажари као ружа, а очи му синусе као фосфор.

— Добро! — одсече он.

— Стој! Не буди луд! Немој ништа почињати. Не мешај се у ништа и, на своје поштење, Казмире, ћути. Остави све мени. Ако ми устребаш, рећи ћу ти; али ником ни речи.

— Не бих писнуо, да ме пеку.

Иђасмо неко време ћутећи. Казмир беше сада проникнут тим важним питањем и наслуђујући неке грозне догађаје, на које му је играло срце, погледа ме пламеним очима, па рече:

— Хенриче!

— Шта?

Шапутасмо обојица, ма да нас нико није слушао.

— Хоћеш ли се ти бити са Селимом?

— Не знам. Можда.

Казмир застаде и наједаред ми сави руке око врата.

— Хенриче! Златни мој! Срце моје! Једини мој брате! Ако се мислиш с њим бити, допусти, да ја то учиним. Ја ћу знати њему дати ветра. Да се ја огледам. Допусти, Хенриче, допусти!

Казмир је, једноставно, сањао о витешким делима, али ја осетих у њему брата, као никада до селе, па га притискох на груди из све снаге и рекох:

— Не, Казмире! Ја још ништа не знам. А после: он не би пристао. Ја још ништа не знам, шта ће бити. Међу тим реци, да ми за рана оседлају коња. Одјахаћу пред њим, докопаћу га на путу и поразговорити се с њим. Ти дотле пази на њих, али не дај да познаду, да знаш и о чему. Реци, да ми оседлају коња.

— Хоћеш ли понети оружје са собом.

— Пхи! Казмире! Та нема ни он оружја уза се. Не! Ја хоћу само да се с њим поразговорим. Буди миран, па терај одмах у стају.

Казмир скочи одмах по заповести, а ја се вра-

тих лагано кући. Бејак као човек, кога ударе ушницом од секире у главу. Морам право рећи: не знађах, шта треба да радим; не знађах, како да се владам. Просто, дошло ми је, да јаучем из свега гласа.

Док још не бејак на чисто, јесам ли изгубио Хањино срце, горео сам од жеље, да то дознам; мишљах, било како му драго, пашће ми камен са срца: сад је несрећа подигла визир и ја гледах у хладно, ледено лице, у укочене јој очи и опет се нова неизвесност породи у срцу, не неисвесност о несрећи, него сто пута горе осећање своје немоћи: неизвесност, како да се с њом борим.

Срце моје беше препуно жучи, горчине и бесни-ла. Гласи пожртвовања, гласи прегорења, који ми се некада често одзиваху у души: „Одреди се Хање ради њене среће; та ти се тек највећма мораш бринути за њену срећу: жртвуј се!“ таки гласи умучкоше сада са свим. Анђео тихе туге, анђео дубоке сете и анђео суза одлетеше далеко од мене. Осеђах се првом, кога згазише, али заборавише, да има жаоку. Дадох се до јако гонити несрећи, као вук пси-ма, али кад се нађох сувише у теснацу и шкрипу. почех, као вук, показивати им зубе. Нека нова, жива снага, којој име беше: освета, пробуди се у мом срцу. Почех осећати као неку врсту мржње према Селиму и Хањи. Изгубићу живот, мишљах у себи, изгубићу све, што се може изгубити на свету, ал не ћу дати, да то двоје буду срећни. Проникнут том мишљу, ухватих се за њу, као утопљеник за сламку. Пронађох, да имам рашта живети: хоризонт се осветлио преда мном; одахнух дубоко, врло дубоко и слободно, као никада до селе! Раштркане и поремећене мисли дођоше опет у један правац, злокобан по Селима и Хању. Кад се вратих кући, бејак скоро миран, хладан. У дворани сеђаше госпођа д'Ив, поп Људевит, Хања, Селим и Казмир, који се беше већ вратио из стаје и не одмицаше се од њих ни за један корак.

— Је ли готов коњ за мене? — запитах Казимира.

— Јесте.

— Пратићеш ме? — уплете се Селим.

— Могу. Идем до пластова, да видим, нема ли какове штете. Казмире, пусти ме да седнем на твоје место.

Казмир се уклони а ја седох уз Селима и Хању на наслоњачу, која беше под прозором. Нехотице ми дође на ум, како смо некад седели, тако давно, давно, одмах по смрти Миколајевој, онда,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кад је Селим приповедао причу о султану Харуну и врачари Љаљи. Али онда је мала још и уплакана Хаџица наслонила злаћану главицу на моје груди и заспала; а данас та иста Хаџа, користећи се мраком, који се распростираше по дворани, стишће кришом руку Селимову. Онда нас све троје спајаше слатко чувство пријатељства, данас љубав и мржња скоро ће да отворе бој. По изгледу све беше мирно: љубавници се смешкаху једно на друго, ја бежах веселији, него обично, а нико не сумњаше, какова то беше веселост. У то ће госпођа д'Ив замолити Селима, да што засвира. Устаде, седе за гласовир и поче свирати једну мазурку Шопенову, а ја остадох неко време на само с Хањом на наслоњачи. Приметих, да пиљи у Селима, као маче у жијак, и да на крилих музике узлеће у светове сафарија, па одлучих, да је свучем на земљу.

— Је ли, Хаџа, — рекох, — како много дарова има тај Селим! — Свира и пева.

— О, јест! — рече.

— Па још како је дивно то лице! Погледај га сада.

Хаџа пође за мојим очима. Селим сеђаше у мраку, само му глава беше осветљена последњим зрацима вечерње румени, а у том блеску, с уздигнутим очима, изгледаше као занет, јер збиља и беше у тај мах занет.

— Је ли, како је леп, Хаџа? — поновим ја.

— Да ли га ви јако волите?

— Која му вајда од тога, али женске га љубе.

Ах, како га је љубила она пансијонка Јужа!

На глатком челу Хаџином искрснуше црте узнемирености.

— А он? — запита.

— Еј! Он данас љуби једну, сутра другу! Он никада не може дуго једну љубити. Така је то већ нарав. Ако ти када каже, да те љуби, не веруј му (ту стадох говорити с нагласком): њему ће стати до твојих пољубаца, не до твога срца; разумеш ли?

— Господине Хенриче!

— Збиља! Шта ја то говорим! Та то се бар тебе не тиче. А на послетку, где би ти, тако скромна, дала пољубац коме туђему! Хаџа, опрости ми, јер бих рекао, да сам те увредио и том претпоставком. Ти то не би никада допустила. Је ли, Хаџа, никада?

Хаџа ћипи и хтеде да оде, ал ја је зграбих за руку и силом је задржим. Усиљавах се, да будем миран, а беснило ме гњавило, као клештама, за грло. Осећах, да се заборављам.

— Одговори! — рекох, савлађујући гнев — иначе те не пуштам!

— Господине Хенриче, шта ви хоћете? Шта ви говорите?

— Ја велим... ја велим... — прошапутах кроз стиснуте зубе — ја велим, да немаш ни стида ни срама! Ха!

Хаџа клону, без снаге, натраг у наслоњачу; погледах је: бледа беше, као крпа. Али у мене не беше ни трунка смиловања према тој сиротици. Зграбих је за руку и стишћући ситне јој прстиће наставим:

— Слушај! Бежах пред твојим ногама, љубљах те више него цео свет...

— Господине Хенриче!

— Да ћутим: видео сам и чуо све! Немаш стида! Ни ти, ни он!

— Боже мој! Боже мој!

— Немаш стида! Ја не бих смео пољубити крајичак твоје одеће, а он те љубио у уста. Сама си се наметала, да те пољуби! Хаџа, ја те презирем! Ја те мрзим!

Глас ми изумрљо у грудима. Стадох само одсати брзо и грабити ваздух, којег ми у грудима понестаде.

— Погодила си — рекох мало за тим — да ћу вас ја раставити. Ма ме главе стало, раставићу вас: макар морао убити тебе, њега и себе. Није оно истина, што ти мало час рекох. Он те љуби, он те не би изневерио, али ја ћу вас раставити.

— О чему тако живо расправљате? — запита наједаред госпођа д'Ив, која сеђаше на другом крају дворане.

Дође ми, да ћипим и да кажем све на глас, али се опаметих и одговорих бајаги мирним, и ако нешто испрекиданим гласом:

— Препиремо се, која је алтана у нашој башти лепша: од ружа или од хмеља?

Селим наједаред престаде свирати и погледа на нас пажљиво, а за тим са свим мирно одговори:

— Ја бих све друге дао за ону од хмеља.

— Немаш рђава укуса — одговорим ја. — Хаџа друкчије мисли. Је ли тако, госпођице Хаџа? — запитам.

— Јесте — рече тихо.

На ново осетих, да не могу дуже поднети тај разговор. Неки црвени котурови стадоше ми титрати пред очима. Скочих и, протрчавши кроз неколико соба до трапезарије, зграбих стакло с водом са стола и плуснух је себи на главу. За тим, не знајући ни сам шта радим, треснем стаклом о земљу, да се распрштало на хиљаду комада, и стрчим доле на двориште.

Коњ мој и Селимов стајаху већ оседлани пред ходником. На часак јурнем још у своју собу, да се колико толико убришем од воде и кад то урадих, вратим се у дворану.

У дворани затекох попа Људевита и Селима у највећем пренеражењу.

— Шта је било? — запитам.

— Хања занемогла, пала у несвест.

— Шта? Како? — дрекнем, зграбивши попа за руку.

— Одмах, како ти изиде, груну она у гласан плач, а за тим онесвесну. Госпођа д' Ив одведе је у своју собу.

Не рекавши ни речи, полетим у собу госпође д' Ив. Хања је збиља грунула у гласан плач и пала у несвест, ал пароксизам беше већ прошао. Кад је спазих, заборавих на све и бацивши се на колена пред њеном постељом, као луд, не пазећи, што је ту госпођа д' Ив, крикнух:

— Хања, злато моје! Срце моје, шта ти је?

— Ништа! Сад ми није ништа! — одговори слабим гласом и покуша, да се насмени. — Сад ми није ништа. Заиста ништа.

Преседих код ње неки четврт сата, За тим је пољубим у руку и вратим се у дворану. Није истина, нисам је мрзио! Љубио сам је већма, него икада! Али за то, кад спазих Селима у дворани, дође ми воља, да га удавим. О, њега, њега сам сада мрзио из дна душе.

И он и попа притрчаше одмах к мени.

— Но! Како је онде?

— Сад је добро.

И окренувши се Селиму, рекох му на ухо:

— Иди кући. Сутра ћемо се састати код хумића на крају шуме. Хоћу с тобом да говорим. Не ћу, да амо долазим. Ми морамо једно с другим раскретити.

Селиму удари крв у лице.

— Шта ће то рећи?

— Сутра ћу ти растумачити. Данас не ћу. Разумеш ли: не ћу. Сутра у шест сати.

Кад то рекох, вратим се соби госпође д' Ив. Селим потрча за мном неколико корачаја, али застаде на вратима. После неколико минута видех га кроз прозор, где одлази.

Сеђах читав сат у соби, која беше до Хањине. Ући не могах, јер је, ослабивши од плача, заспала. Госпођа д' Ив, скупа с поп-Људевитом, оде на неки договор к оцу. Сеђах сам, све док не беше време чају.

За чајем приметих, да је и очево и поп-Људевитово и госпођино лице некако у полак тајанствено, у полак сурово. Признајем, да ме обузео неки немир. Нису ли се чему досетили? Беше то вероватно; јер, било како му драго, међу нама младима догађаху се данас доста не природне ствари.

— Добно сам данас писмо од матере — рече ми отац.

— Како је са здрављем материним?

— Са свим добро. Али је узнемирена због тога што се збива код куће. Хтела би да се скоро врати, али ја не допуштам: мора се бавити онде још два месеца.

— Због чега је мати узнемирена?

— Ваљда знаш, да у селу владају богиње? Бејах толико несмотрен, да сам јој о том писао.

Што јест, јест, ништа нисам знао, да у селу владају богиње. Можда сам, на послетку, и слушао о том, ал се јамачно тај глас одбио од мојих ушију, као од зида.

— Хоћеш ли ти, тата, ићи у походе мајци? — запитам.

— Видећу. Говорићемо о том.

— Ама ето је скоро година, како се драга госпођа бави за границом — рече поп Људевит.

— Мора ради здравља. Ову ће зиму већ моћи провести код куће. Пише, да се осећа много здравија, само чезне за нама и нема мира — одговори отац.

А за тим се окрену мени, па додаде:

— После чаја дођи у моју собу. Хоћу с тобом да говорим.

— Добро, оче.

Устадох и скупа са свима пођох Хањи. Беше јој са свим добро; хтеде и устати, али отац то не допусти. Око десет сати затути нека брчка пред ходником. Дође лекар Станислав, који се од по подне бавио по сеоским колебама. Прегледавши добро Хању, рече, да није ни најмање болесна, ал јој треба расејаности и отпочинка. Забрањено јој учити, а препоручио, да се забавља и да буде весела.

Отац га ушита за савет, је ли боље, да пошље куда мале сестрице, док не престане епидемија, или да их задржи код куће? Доктор га умири, велечи, да нема опасности; сам, нарочито, написа писмо матери, да се не брине. А после оде, да отпочине, јер се не могаше скоро држати на ногама од умора. Отпратих га са свећом у руци до собе, где ће са мном ноћити, па и самом ми дође воља, да већ легнем, јер сам био неискazано изнурен од утисака тога дана, кад ал уђе Франко и рече:

— Млади господине! Стари вас господин зове к себи.

Одох одмах. Отац сеђаше у својој соби за писаћим столом, на којему беше материно писмо. У соби беху још и поп Људевит и госпођа д' Ив. Срце ми немирно куцаше, као кривцу, који мора стајати пред судом, јер бејах скоро сигуран, да хоће да ме питају о Хањи. Отац поче са мном говорити о необично озбиљним стварима. Одредио је, да пошље сестрице с госпођом д' Ив у Копчан, стрицу, да се

мати умири. Но онда би Хања морала остати сама међу нама. Отац то није никако желео. За то, рече, што зна, да међу нама младима нешто бива, што он не ће да испитује, али му није по вољи; нада се ипак, да ће Хањин одлазак учинити свему крај.

Ту сви стадоше гледати на ме, да ме проникну, ал се не мало задивеше, кад ја, место да се очајно опирем одласку Хањиним, радосно пристадох на то. Ја сам просто рачунао, да ће се одласком Хањиним раскинути све свезе између ње и Селима. А при том нека нада, као блудећив огањ, засветлуца ми у срцу, да ћу главом ја, а не ко други, одвести Хању до наше мајке. Знађах, да отац не може ићи,

јер жетва беше на прагу; знађах, да поп Људевит не беше никад за границом, елем остадох још само ја. Али то беше слаба нада, па за мало и угасну, као блудећив огањ, кад отац рече, да ће госпођа Устжицка за дан два ићи у морске купке и да је пристала, да узме собом Хању и да је одведе матери. Прексутра ваљаде Хањи кренути се на пут. То ме беше здраво растужило, ал опет ми свакојак беше милије, да Хања иде и без мене, него да остане. Уз то признајем, да ми неизмерну радост спремаше та помисао, шта ће учинити и како ће примити тај глас Селим, кад му га сутра однесем.

(Наставиће се.)

АФРОДИТА.

РОМАН ИЗ СТАРЕ ЈЕЛАНДЕ.

НАПИСАО ЕРНСТ ЕКШТАЈН.

(Наставак.)

Четврта глава.

д тога се дана Аконтије преобразио. Мира и задовољства у бићу његову као да је са свим нестало. Пре по дне се трудио да ради; али је Харида, коју је започео за Кидипу, лагано напредовала, при свем умилном моделу, што је срећно задобио био у лику Јефескиње једне, која је тих дана тек дошла у Милит. Нејера би те још како zgodна била за нову творевину уметникову, но кад је из разговора Аконтијева разабрала, за кога он твори ту прилику, нипошто није хтела да настави своје додашње пријатељске услуге те је тако Аконтије морао отићи на коломат у улици крај пристаништа, где је по дужем узалудном тражењу погледати ону Јефескињу.

После по дне није имао мира код куће, ма да је баш у то доба светлост била најгоднија. Тада би врљао по побочним улицама око трговишта, сваки час пролазећи крај двора архонтова, не би ли спазио свилом застрти тетриван, у којем су Кидипу носили било у јавне перивоје било до обале морске. Па искрене ли тада дивно украшени форијон са осморицом мисирских носача у трему двора, то је знао Аконтије тако удесити, да прође тик поред ћерке Харидимове; па ма како да је то могао а да га и не приметите — јер гдегод се указао тетриван лепе Кидипе, гурала се светина са свију страна — ипак му је срце силно куцало, јер је мислио, ако га Кидипа спази, може то његово зближавање у потаји разложити као дрскост. Бојао се, да ће га видети, а ипак је то желио. Кад већ није могло бити, да буде његова, а оно бар нека дозна, како њега саживе угасив жар, како он само за њу живи. У осталом

није се жацао само с тога, што је она ћерка архонтова и неизмерно богата, него више још с тога, што је тако дивотно лепа. Са исто толико петље, са колико Кидипу, заприсио би био он и саму златну Афродиту.

Пет — или шест пута пратио је тако форијон лепог девојчета за прве три недеље после оног састанка. Ишао је за њом до дрвореда у градском перивоју; видио је, како под вазда зеленим растовима и маслинкама сиђе са тетривана па се са својом пратилицом лагано упути у шетњу; али је само из далека смео да гледа за ликом своје љубљене богиње.

Једаред му је срце зазебло са неисказане љубоморе. Десило се те је Конон, на кога је Аконтије са свим био заборавио, скоро случајно наишао туда па се придружио шетаћивој лепотици. Сад се тек Аконтије сетио свега; сетио се речи Кононових са Олором у метежу улице крај пристаништа. Како ли је поуздано говорио тада горди Милићанин! А сад — како ли се самосвесно владао, као да већ има права, поверљиво разговарати са ћерком Харидимовом!

Иза чворновитога дебла старе једне маслинке посматрао је Аконтије црте Кидипине, која је туда пролазила са просиоцем својим, а пратилица је тобоже обазриво и скромно застала неколико корачаји. У лепом се лицу није огледала ни радост ни зла воља. Са склопљених је усана беседила мирна равнодушност и не претерано поуздање; вајару се чак учинило, да примећује, како се око усана заиграо проничан осмех. Не, тако не иде нева уз љубегију. Конон мора да се преварио у рачуну. Најзад се десило, чега се прибојавао бледи Олор па је Кидипа дознала, да се Конон врзе око девојана Милит-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

свих робовамо се пред њом прави, као да гине само за њом.

Сад је тек Аконтије осетио, како му је лепа Кидипа украла срце из недара. Помисао, да ће она некад бити туђа љуба, прошла му је кроза срце као отрован мач. Био је на чисто са собом, да то не ће моћи преживити.

Тако прођоше и опет неколико недеља. Дође пролеће те се међу озбиљније зеленило прекозимне вегетације помеша ведро зеленило младог лишћа и зеља и траве у клијању, што је по долинама и брежуљцима простирала свој ћилим, откан од цвећа.

Харида, коју је Аконтије длетисао, мало је по мало одмакла а уметник је био све мирнији и сталнији, што је дело напредовало. Док је радио, сневао је најчудноватије и најдрзновитије снове; са страшћу му расла је и развијала се и смела чежња за срећом. Афродита, бесамртна богиња, толико му је пута дошла у сан; корела га је са несмелчука и слабости те му улила храбрости у душу. Нарочито последња јој појава била је жива, да си је се могао дотаћи.

„Аконтије,“ рекла му је богиња, „што си клонуо те сагнуо главу у закорелу одрицању? Пред мојим престолом не важи богатство ни спољашњи сјај, не важи господско порекло ни сила ни моћ владалачка, него лепота и жар млађани — и жртвени пламен срца, које верно љуби. Та сагни се над огледало потока, као негда Наркис, или узми сјајну ковину па се погледај! Јесам ли те зар ружнијим створила него сувоњавога Конона? Нисам ли ти зар дала отворено, племенито, мушки лено лице и пламене очи, које би ваљало да умеју палити? Треба смети, треба хтети, Аконтије! Буди одважан и разборит! Задоби срце њено па си све задобио!“

Такве је снове млади уметник и будан даље сневао те су му ти снови давали зановљена полета, а већ је хтео са свим да клоне.

... Било је то око оних дана, кад су дан и ноћ једнаки, око по дне. Аконтије је после мале почивке опет узео у руке длето те стао длетисати подређену партију на подставку — модел га је данас омануо — кад наједаред Коронида као без душе утрчи у његову радионицу па испрекиданим речима јави, да му у походе долази сам пресветли архонт.

Одмах за тим дође Харидим преко дворишта с њиме и Кидипа, а робови, што су му били свита, останаоше код уласка.

„Како Аконтије не даје никаква гласа о себи,“ поче Харидим, „то наручивачу не остаје друго, него да се сам главом увери, како стоје ствари. Тако ми свију богова, кад човек погледа твоју радионицу, не би рекао, да је из таквога ђумеза могло изаћи тако

слободно, снажно уметничко дело, као што је лепа „пастирка“!“

Стане тик уза зид па се дуго, испитујући загледа у готово довршену Хариду.

„Ти баш напредујеш, млади мајсторе!“ рече најзад; „и, тако ми Дива, то ће нешто да значи, јер је првенче твоје било ненадмашно у својој врсти. Та Харида — да прекрасне умилности, да чистих црта! Па како лепо радиш косу! Ту дабогме на слепим очима — ах, ту још није са свим довршено. Баш ваља, млади мој пријашко, баш ваља! Шта велиш ти, Кидипа?“

„Ја сам сва срећна, што ће та прилика бити моја,“ одврати девојче, погледајући на непомичног Аконтија. Очи им се сусретоше па ма да је отмена девојана мислила, да сме сиротана странца тога уврстити у ред оних, које она може гледати без девојачког устручавања, јер нису допирали до сфере њенога живота, ипак је овде природа победила конвенционалност. Кидипа је поруменила па како је то осетила, то је опет поруменила — и то јаче — с тога, што се у први мах збунила. Одиста, није могла порећи, тај Аконтије би био достојан, да је стара порекла, потомак оних одабраних породица, које су одређивале судбину града. Ипак се једила на то, што ју је тако на мах снашло, тим више, што је опазила, да се испред Аконтија није скрила њена забуна, а она није желела, да младић и за час само помисли, е је кадар њу довести у забуну. Једила се сама на себе; но баш тај јед и јесте био повод, те се мисли њене за идућих часова бавиле једнако с Аконтијем и с успоменама на приказ у његовој радионици.

Кад је Харидим с Кидипом отишао од младог вајара, био је Аконтије тако узбуђен, да му посао никако није хтео да иде од руке. Онај један поглед Кидипин тако је заталасао мрачне, неразумљиве повођаје надања му, да се од тога часа тврдо решио, да ће све и сва учинити, не би ли дошао до жуђе-не сврхе.

Прва му је помисао био сад Меланип, свештеник Афродитин.

Одавна је већ честити тај човек посматрао младића и чудни му обрт у бићу па овда онда и по којом речи издао, да провиди разлог том обрту. Аконтије је добро разумео, да га Меланип таквим наговестима хоће да нагони на исповест. Да од младића управо изнуди поверење, које он сам од своје воље није хтео да даде, за то је Меланип био и сувише нежна срца, но у очинској својој наклоности према Аконтију жалио се на његову неповерљивост, јер је с правом мислио, да је он, Меланип, пре многих других позван, да речју и делом буде на руци љубавнику-болеснику. Та он је био свештеник бесмртне

богиње, која није тражила несрећу љубавника него да њим се испуни свака тајна тежња.

Лепу Јефескињу, која се задоцнила те сад тек дошла, пошаље Ахонтије кући, огрије свој иматијон па пође до Меланипа. Затече свештеника у разговору са неколико њих црквењака. Пред врати је била велика пролетња светковина богињина па је ту вала много што шта разбистрити и урадити, не само, што се односило на сам култус, него и иначе свашта; јер се на Афродитину светковину са околних острва и суседних обала слегали у Милит силни странци, а њих је, по старом обичају, морао угостити град и заступници му. А у одбору, што је о тим стварима већао, председавао је свештеник Афродитин.

Чисто дрхћући од нестриљења чекао је Аконтије, док се поданици свештеникови нису опростили. Онда га Клитифонт уведе у собу, где га Меланип дочека са финим смешешем. Аконтије је од стика разложио себи то смешешје. Оно му је беседило, да му Меланип с чела чита ствар, ради које је амо дошао; оно му је навештавало, да је Меланип предвидио његов долазак.

„Сине мој,“ поче Меланип, кад види, да је Аконтије збуњено замуцао па ни да макне даље, „хвала ти те сматраш у мени пријатеља и оца. Ништа човека у зрелијим годинама не весели, толико, као кад младићу може да углача пут па да га брижљиво проведе онуда, где је он, старији, негда поклизнуо или посрнуо. Хоћеш ли да ми се исповедиш, Аконтије? Хоћеш. — И тим је излишно постало твоје признање. Ти љубиш Кидипу, ћерку Харидинову.“

Аконтије зграби руку часнога свештеника па је целује. Није умео речи да прослови.

„Да, синко,“ настави Меланип, „ево већ неколико недеља, како ја знам за твоју тајну. Са врата мога дома и са перистила црквеног посматрао сам, како ти, као но ловац, што вреба племениту дивљач, обилазиш око куће архонтове. Видио сам те, како идеш за тетриваном — па кад си ближе долазио, опажао сам врели жар Афродитин на лицу ти. Тада сам се заветовао бесмртним боговима, да ћу ти помоћи, да ти живот не прође тако без радости, као што је прошао мој; јер сам добро познао: то, што те тако силно узбуђује, то је права правцата, истинска, непрелазна љубав, која човека унесрећава или га чини неисказано срећним.“

Ту свештеник заћути. Облак дубока размишљања натупшти се над лицем његовим. Тада настави:

„Што Кидипу љубиш — о сине мој, како ли ме то весели и како ми удвостручава саучешће у судбини твојој! Нека ти је знано, Аконтије — овога ти часа смем признати, јер љубав од младића чини

зрела човека — нека ти је знано, синко, Кидипа је слика и прилика покојне своје матере Тојосе а та је Тојоса била сунце моме животу. Као сиромаш сам младић дошао из Атике у Милит. О пролетњој свечаности Афродитиној видио сам Тојосу у храму и кад сам је видио, разбуктио се у мени пламен страсне љубави. Она се мојој страсти одавала. У светишту смо богињином дали веру једно другом, да ћемо се љубити до издисаја; безазлено, као блажена деца, гледали смо у будућност. Но Тојосин отац, строги и надувени архонт Креонт, одсемејао се просидби просјаковој те је силом приморао бојажљиву Тојосу, да пође за Харидима, потоњег му наследника. Тојоса је хтела да дође себи главе; само ју је љубав према матери, која је нама држала страну, одвратила од крајњег корака. На годину дана по свадби роди она мужу свом ћерку и умре. Та је ћерка бела Кидипа.“

„Твоја ми приповетка буди чудновате осећаје,“ рече Аконтије, по што су обоје подуже ћутали. „Ако је Кидипа, као што ти увераваш, слика и прилика своје покојне матере, шта ли си ти, драги мој заштитниче, морао препатити, кад си је изгубио! — Па сад одмах после тог осећаја туге, што ме обузео са твоје судбине, долази повођај себичности, коју ће Див опростити човеку, бону пребону са чешње. Ја себи велим, да ћеш ти, што си више поднео ради Тојосе, тим радије хтети помоћи мени у борби за Кидипу.“

„Одиста, тако је,“ одврати свештеник Афродитин. „Ја то сматрам као особену промисао богова, да сам баш ја на то одређен, да се за тебе заузмем те да тако чисто све загладим, што је пакосна судбина згрешила против величанства Јерота, који је господар свима и свакоме. Како ја познајем Кидипу — дабогме, једва је још и знам друкчије до ли по чувењу — има изгледа, да ће борба о њу успешнија бити, но што је била борба о Тојосу, претпоставивши наравно, да Кидипа тебе љуби. Тојоса је била сушта благодот и прилагодност, што ћутећи подноси, но у Кидипи има нечег од крутог карактера њеног оца и деде — управо толико, да је чини сталном и одлучном а да ништа не закине од женске јој умилности. Једино одиста важно у целом том војном плану јесте то, да задобијеш њену љубав. Како је отмено васпитана и од детињства навикла на богатство и сјај, можда је сиротога вајара већ одавна гледала с тихим допадањем, а ни из далека није помислила, да може бити његова. Али то тихо допадање за први мах много вреди, а да си се ти њој допао, срећни Аконтије, за то ја имам најпозданијих знамења.“

„Пријатељу мој! Мој оче! Како ли ме неиска-

зано уређаваш! Није дакле то била само клапа, што је овладала мноме, кад је Харидим са дивном девојаном ушао у моју радионицу? Ој, та приповеди ми!“

„Ствар је проста те не треба многа разлагања. Клитифонт је пријатељицу Кидипину разним услугама обвезао те је чуо из њених уста. Тиха побожност, с којом си ишао узастопце за њом, издајнички жар погледâ твојих, јасна ти чежња крај толико бојажљивости и уздржавања — све је то у Кидипе изазвало у почетку пажњу, а за тим симпатије њене, па како си ти, при свој девојачкој скромности, којом се одликујеш, по стању и узрасту једар и бујан Арес, то није чудо, кад око њено радије гледа тебе, него преживелог Конона, који ево већ толико месеци проси њену руку. Па сад још чујем, да је била у твојој радионици! То потврђује гласе Клитифонтове, но уједно и моју слутњу, да она ту ствар за сад — ако тако смем рећи — схваћа тек теоријски. Дошла је, да загледне младом Аконтију у лице, као што се човек пење на брежуљак, да ужива у далеку погледу преко мора. Игра сунца на таласима кадра је усхитити; игра тако невиних, нежних осећаја у цртама зажарена лица још је већма кадра усхитити. Твоја јој збуњеност ласка па помисао, да се леп, стасит младић, уз то још уметник-образник, диви њојзи, неизрециву јој сласт лије у душу. Даље још не иде њено размишљање; али праг, који дели такав расположеја од праве љубави, врло је узан. па до тебе је стало, да га прекорачим брзо и сигурно.“

„Па шта да радим?“ муцао је Аконтије у неизмерноме миљу своме.

„Што ћу ти ја рећи, кад дође ора. За сад се надај и моли се Афродити, да пође за руком, што ја већ од неколико недеља за тебе смерам. Чудна је и смела моја идеја, па многи, који ствари пресуђује само по спољашњем виду, можда ће рећи — ако уздозна, да сам ја ту мисао покренуо — да ствар није достојна свештеника Афродитина. Јесте, ја признајем, Аконтије: девојану морамо *надмудрити* — али ће нам она у дну срца свога рећи хвалу, јер безазлена омча, коју ћемо лепотици замакнути за врат, даће јој маха у борби против воље очине. Те тако ја, строго узевши, радим *за њу* а не *против ње*. — Ли тога ради, да се уклоним испред крива тумачења овог будаластог света, желим, да остане тајна, да сам ја целу ствар покренуо: пред богињом пак, којој служим, осећа се моја душа чиста, јер је од вајкада у љубави слободно било и дозвољено свако средство, које не крњи туђа права. Богиња хоће, да се споје два срца, која су једно за друго, а где њен свештеник ту највећу срећу смрт-

них људи тежи да унапреди, ту он поштује непрелазну свемоћ њених закона.“

„И ти ми одиста не можеш сад рећи, што тако жудим да дознам?“

„Још морам размислити појединости. Учи се стрпљењу, синко! Само толико ево можеш данас дознати: велика пролетња светковина бесмртне богиње биће, као што се ја надам, и пролетња светковина твоје срећне љубави. У храму, где сам ја некад Тојосу спазио, вериће се теби Кидипа, ако су још свете и неприкосновене заклетве златној Афродити. Дотле гледај да порастеш у милости Кидипиној и да оца њена толико бар задобијеш, да понусти онда, кад сама Афродита узговори за тебе.“

„Шта ли си ти то намеран?“ мрмљао је Аконтије сав узбуђен. „Добро! Стрпљиво ћу чекати, док ме не зовеш, док не рекнеш реч, која ће ми одгонети твоју загонетку.“

Свештеник се и младић загрише. С препуним срцем оде Аконтије од дома свештеникова. Меланип се као уморан пружи на почивало и наслони главу на руку.

„То нека буде моја освета, Харидиме!“ шапутао је сам себи; „а чини ми се, некад ћеш ми признати, да је та освета била племенита Заиста, Меланип, који се сад усуђује, да ти као зета доведе богодана млада уметника, он би, да су још будни у њему повођаји првих оних мучних времена, силом уплива, који му богиња даје, могао Кидипу упропатити и за навек је понизити као жену пустога разуданика. Могао би израдити, да Конона одреде за потоњег архонта те да се женидба твог будућег наследника са Кидипом, при свом њеном опирању пред скупштином герусије прокламује као захтев државне мудрости. Али не! Нека срећна буде Тојосина ћерка! Теби пак праштам ње ради оне нечисте сплетке, којима си ме надвладао.“

Док се свештеник тако задао у своје мисли и посматрања, дотле се Аконтије журио у западно предграђе. Тежио је за самоћом своје избе; метеж по улицама и шарена врева светска само га је гушила. И сувише се нагло судбина његова изменила; сувише се брзо одрека му без наде претворила у најрадосније уздање, те се морао за тим прибрати.

Сав занет у блажене своје снови уклонио је завесу са врата своје радионице па је ушао унутра. Огртач је бацио преко столице па се онда расејаним погледом обрнуо ка прилици своје готово довршене Хариде, а наједаред зачује за собом гласно јецање.

Осврне се.

За столом у куту шћућурила се Нејера, обе је руке обвила око колена а лице је сагла на руке.

„Ти овде?“ запита Аконтије зачуђено.

Она дигне лице, које је сво било обликовано сузама.

„Да, ја, Аконтије,“ одговори некако грозно немарно. „Месецима сам долазила у ову радионицу и ти си ми за то захваљивао: је ли то сад одиста претерана смелост, кад употребим време твог одсуства те се још једаред замислим у срећне оне дане? Та ја знам, да је све већ прошло.“

„Ти плачеш, Нејера?“

„А што да не плачем?“ настави она истим гласом. Но већ се јасније опајало, како је та подана мирноћа усиљена. „Кад се исплачем, одлане ми измученом срцу, а тебе не буни. Та ваљда нисам нарицала и хаљине са себе дерала?“

„Зар не ћеш да устанеш?“ рече Аконтије сав збуњен. „Лепо твоје плаветне хаљине — присломила си их узалеп на зиду...“

„Није те ни бриге,“ жестоко му уђе у реч. „Мене као увео цветак газиш у прашину, а сад ето говориш ту о лепу, као матора каква бака! Шта мариш ја за те јадне крпе? А теби хоћу ево последњи пут у брк да кажем, да не ћу трпити твоје издајство!“

Била је скочила. Очи су јој севале, како је сад стојала пред њиме.

„Моје издајство?“ понови он оклевајући.

„Да, да! Чуди се само и играј комедију! Зла ти се савест ипак огледа у бледом ти лицу. Пореци, ако можеш, да си ми се с почетка удварао, да си ме уверавао... Но, што ја још говорим? Свака је реч као у воду бачена!“

„О чему сам те ја уверавао?“ запита Аконтије озбиљно.

„Да ме љубиш! Да ћеш ме узети!“

„Ти ниси при себи. Кад ли сам ја икада...“

„Ћути!“ уђе му она љутито у реч. „Кад ли сам ја икада... То је баш оно! Да си ми у сусрет изашао, као сви други, као Конон, који ми је давао накита, као Олор, који ме је који пут на силу пољубио, онда бих знала била: ја сам за Аконтија јадна играчка, за какву ви мушкарци сматрате девојке мога рувета! Но како си се ти према мени понашао као према поштеној девојци па ипак ме тако мило гледао, као да би ми да извадиш срце из недара, а овамо никад ниси повредио строги ред, то сам морала помислити, е је права љубав то, што ти је у души. Па тако је и било, тако ми свију богова, док те она проклета притворница не украде срцу моме. Признај само, Аконтије! Буди бар поштен, па ми реци истину!“

„Нејера, ти се вараш! Еј, да знаш, како ме тиште твоје речи; да можеш и слутити... Та буди паметна, Нејера! Не могу гледати, да ми плачеш — то ми је тешко на срцу.“

„Дакле ме ипак љубиш,“ повиче она страсно. Лице јој опет облику сузе. „Да, ти ме љубиш; само ону другу љубиш још врелије! Па с тога зар да ја увенем, а ти нигда не ћеш достићи, на што те навела твоја заслепљеност! Аконтије! Чуј сад, што ћу ти рећи...“

„Касније, Нејера. Сад си још сувише узбуђена, а да би знала, што тако говориш у ветар.“

„Ја добро знам, шта хоћу. Ваља да бираш једно од двога: или моју неугасиву љубав или неугасиву моју мржњу. Ја ћу бити или невеста и љуба Аконтије или душманка му до смрти. Ах, а ја ти се заклињем: још вернија можда него као љуба бићу као душманка, верна својој срдби и освети својој! Чујеш ли, Аконтије?“

Мрски њен тон чисто је трезнио Аконтија.

„Несрећно средство бираш, да љубав изазовеш,“ рече он: „претњу.“

„Да, ја претим, јер видим, да је сва доброта и нежност овде пропала. Творио си као разбојник и као краљивац без части: сад ми се још ругаш!“

„Не ругам ти се, али не тршим, да ме обличиш. Морам имати обзира спрам махнитог ти расположења — иначе не знам...“

„Шта?“ викне Нејера а сва је пребледила. „Говори само са свим отворено!“

„Иначе бих морао Нејеру, ону негда тако благу Нејеру, замолити, да оде одавде, па да се никад више не врати.“

„О, тога се не бој, драговићу мој!“ смејала се она подругљиво. „Тако тек не ћеш Нејеру одгурнути. Но једно ти кажем: свим мајсторијама љубави и при свој милости велике и моћне госпoде, која те заштићавају, никада, док сам ја жива, не ћеш добити избранице своје, па ма Харидим и учинио ту будалаштину, да своју ћерку даде добеглици сину коларском.“

То рекавши излети преко прага.

„Невероватно,“ рече Аконтије, погледавши за њом. „Сад тек појмим, шта ме је при оном првом састанку онако чудно дирнуло. То ти је прави демон, та Нејера. Тако бих јој радо остао био захваљан пријатељ, али ћу после свега овог добро урадити, ако јој, што узмогу више, скрећем с пута.“

(Наставиће се.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

КРВАВА КИША.

ОД СТЕВЕ МИЛОВАНОВА.

(Свршетак.)

9. Као што с разлогом падају животиње више пута од горе, тако падају често и предмети из биљнога царства.

Више пута већ бивало је кише од самога лишћа, а где је мана, која је падала, кад су оно Чувути тумарали по пустињи! Мана их је и хранила неко време.

Па не само да пада мана, него и друга тела, која за храну служе; но то бива већином по пределих источних, тамо у Азији, где имаде таквога биља. Догађа се туда, да пада тако биље, које животиње, а особито овце, радо једу, шта више и хлебац месе од тих ствари.

Доста је у свету раширена вера у то, како сумпор пада са кишом. И овом приликом пада нешто са кишом, али сумпор не ће бити, ма да је падао прашак са свим налик на сумпор и ма да је прашак тај мирисао као и сумпор, кад су га упалили.

Како се ове кише са сумпором јављају највише близу вулканима, није никако немогуће, да им узрока треба тражити у вулканском избацавању. Близу Напуља пада така киша и чешће.

Сумпорне кише падају кад и кад у пролеће или у лето; капљице су жућкасте и изгледају као млеко, а кад се сасуше, остане прах као сумпор.

Оваке кише постају отуда, што јака ветрина понесе цветни прашак, који се помеша са воденом паром те из исте паре пређе и у капљице; капљице обојадише и са њима падне и на земљу.

Сумпорна киша, која пада у априлу, доноси највише цветни прашак од јове и лешњика; у мају је у киши прашак од брезовине и четинара; у друге месеце је прашак од другог дрвећа.

Киша, у којој има цветнога прашка, бела је и гушћа, са свим изгледа као млеко, отуд и има прибележено, како је с кишом падало и млеко или како су падале млечне кише. Па не само да су такве кише падале, него су и читави потоци били само млеко; по њима је текло млеко; текао је по њима и мед и млеко. Одкуда таквих потока, није тешко погодити, ако узмемо само на ум, да потоци у току своме могу пролазити преко разног земљишта и спирати га. Та зар наши планински потоци нису мутни, зар нису пуни земље, кроз коју и преко које долазе потоци?

Касије наводи кишу неку, која је била као млеко, па кад се у њу метнуо бакаран новац или суд а он је три дана остао светао и бео као сребро.

Како нам је познато, да многи метали у живи

побеле, но да се та боја и отре кроз кратко време, то је са свим јасно, да је у тој киши морало бити живе. Питање је само, како је жива дошла до кише.

Киша може бити дакле разних и за сваку кишу има разлога а никако није то чудо какво и никако није у свези са људима.

10. Колико су људи нашли узрока многим кишима, толико има још киша, које се не могу да протумаче.

Права чуда од кише и некога падања од горе! Свет се плашио, свет је бога у помоћ призивао а све да се отресе беде ненадане, јер се увек бојао, да ће после такве кише доћи каква год несрећа.

Највише средњи век, који је у побожности сувише јак био, забележио је свакојаке чудне кише. Чисто нам се намеће, да помислимо, како је свет сујевернији био, што је побожнији био; чисто нам изгледа, да су људи глупавији и већма затучени, што се већма држе вере и закона. Средњи век показао је то и на другој страни.

Што год нису могли људи у старије доба на први мах разумети, све је било неком невидовном чудотворном силом и све је било чудо од бога, а приписивало се томе, што је, као бајати, свет на горе окренуо и проневаљалио се.

Кажу, да је падала така киша, која је чинила по хаљинама праве крваве крстове. Без многог премисљања свет је говорио, како је то казна од бога, што су калуђери рђави били и што се у опште свет изопачио; то је био као миг за поправљање. И не само да је падала така киша, која је по хаљинама крстове чинила, него се могли такви крстови наћи, веле, и по самој голој кожи на људима; особито су жене биле много испрекрштане таким крстовима. Оне су страдале највише, за цело су горе биле од људи, па је требало то каквим чудом и показати.

Нека сирота и невина девица мењала је више пута хаљине своје и опет су крстови били на њој, чим се преобукла.

Што је још најчудноватије, у години 1874. писало је у једним француским новинама, како у Француској живи једна девојка, на којој су ране самога Господа Исуса Христа и крв из њих иде непрестано. Та девојка није од год. 1871. ништа ни јела.

То је доиста чудо! У осталом, зар се по селима нашим не проносе разна чуда, зар се не приповеда толико о тако званим ацијама? Зар Петровосело и Надаљ нису били изашли на глас са својих Јерусалимаца? Зар није било говора о служби у башти и

како је свет ишао аџијама као у манастир и како се тамо ослобађао болести и другогa недуга?

Каквих приповедака и лагарија нема све у свету! Кад мало озбиљан и отресит човек чује то, а он мора да се крсти од чуда.

Да наведемо, по *Фламаријону*, још које чудо дивно, које се никако протумачити не може.

Ливиге приповеда, како је 273. године после основања Рима падало месо са неба; комађе је било и ситно и крупно. Тице су јеле то месо, али нису могле све појести, но месо, које је остало, није се укварило нити се осећало по путу.

У Ирској падало је једаред тако нешто, што је са свим налик на масло-путер; кад је човек узео у руку, таки се отопило, а кад је бацио у ватру, нестало га је али се осећао гадан мирис.

Око половине осамнаестог века падала је у Америци у Гранади ватра из неба; ватра је упалила траву у пољу и више тога још и неке војнике.

Године 1695. десетог марта била је грозна бура у Шапилоу на Сени: облак се горе сав упалио, те је цело небо било у пламену. Свет се устумарао и

страшно уплашио; мислио је, да ће сва села у околи погорети, јер су доиста варнице сврцале од горе баш онако, као кад ковачи кују а гвозђе прска са наковња. Кад су варнице спале а оне се неко време котрљале по земљи, поплавиле су за тим па онда их је нестало.

Ова ватрена киша падала је четврт часа и на широко но нигде се није ништа упалило нити је какве штете било. Кад је престала киша, падао је крупан снег.

Да скупимо.

У обичним приликама пада обична киша, у необичним и ванредним пак падати може разна киша, но свагда има, као што смо навели, томе природнога разлога; нека пада кад што и ванредно што из неба, но и томе мора бити разлога; има зацело забележено и таквих киша, које никад нису могле падати нити ће кад падати, али људи у својој машти створе чудо од кише; од уста на уста преносила се тек нешто необичнија киша, која не може падати, свет пак држи, да се може збити и тако што. Блажени, који верују.

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

ОД ЈОВАНА ЖИВАНОВИЋА.

1.) У В. Јагића књижици „Zasluge Vuka Stefanića Karadžića za naš narodni jezik“ на стр. 14. стоји: Prostu sinu prirode, mlagjahne, hitre pameti i bistra uma, ali bez nikakvih viših priprava, zapade sudbina, da ako i od drugih potaknut i opomenut, počuti krasotu te upozna dragocjenost onoga blaga, koje iz pastirskih dneva u pameti *nosijaše*. Овде нам се намеће питање, какав је облик *носијаше*? Да ли има таквога облика у српском језику? И ако га има, треба ли га употребљавати у књижевном језику? Ђура Даничић у својим „Облицима српскога језика“ вели на стр. 103. ово: „Што у пјесмама има н. п. *носијаше*, то су погрешке, које су се могле гдјегдје увући само стиха ради.“ Ја мислим, да нити има право Јагић, што пише у књижевном језику *носијаше*, нити има право Даничић, што каже, да је тај облик *носијаше* погрешка, која се могла увући само стиха ради. У књижевном језику ваља употребљавати имперфекат *ношах, ношаше*, јер је тај облик најобичнији у српском језику т. ј. највише се употребљава у народу, а друго тај облик одговара старом словенском облику *ношаахъ, ношааше* на длаку. А они облици у српском језику, који одговарају старим словенским облицима, имају првенство у књижевном језику по свом заједничком словенском облику, који ми држимо да је савршенији од оних облика, који

су постали аналогичом. Тек кад заједничкога облика словенскога нема у језику, онда да богме да ће се употребљавати облик, који је постао аналогичом, који је понижао на чистом српском земљишту. По томе дакле заједнички је облик *ношах, ношаше*, јер одговара старом словенском облику *ношаахъ, ношааше* и тај имперфекат ваља употребљавати у књижевном српском језику. Дакле они, који пишу *носијаше*, немају право што пишу тако и треба да пишу *ношах*. Што пак Даничић каже, да је *носијаше* погрешка, која се увукла у песме стиха ради, ја мислим да не ће бити истина. Ја мислим, да тај имперфекат има у српском језику и да је постао по аналогичи имперфеката *видијаше, горијаше*, који живе још у језику као што сам показао у „Стражилову“ говорећи о „Потоњем Абенсеражу.“ Даничић дакле не ће имати право, што је држао, да су имперфекти као *носијаше* погрешке. *Носијаше* је имперфекат, који је постао по аналогичи имперфеката *видијаше, горијаше*, а *ношах, ношаше* је имперфекат, који одговара старом словенском облику *ношаахъ, ношааше*, за то њега ваља употребљавати у књижевном језику, јер је он заједнички облик словенски. Ја сам, говорећи о језику у „Потоњем Абенсеражу“, показао, да у српском језику и то на југу живи још један облик имперфекта четврте врсте и тај облик гласи *носах, носаше*, који је та-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кође постао по аналогији и то по аналогији глагола пете врсте, као: *писах, писаше*. Дакле у српском језику живе три облика од имперфекта четврте врсте: *носиш, носаше, носијаш, носијаше* и *носах, носаше*. Први је постао на заједничкој основи са старим словенским обликом, друга два постала су по аналогији. Сви су дакле добри, јер живе у језику. Али се ипак пита, који има првенство на књижеван језик? Који дакле има првенство? Наравно онај, који одговара старом словенском облику, а то је *носиш, носаше*.

2.) Г. Свет. Бајић пише у 38. бр. „Стражилова“, како сам ја доказао потпуно, да *иримедба* има у ген. плур. *иримедаба*, а не *ириметаба*, како је он мислио. Дакле била му је реч *иримедба* добра. Али после краткога времена досети се, да ће бити боље српски *описки* од *иримедбе*, те из свега гласа вели: „на поље с њоме из српскога књижевнога језика!“ Ја немам против овога ништа, само му морам казати, кад хоће да се пача у оваке ствари да се мора мало боље обути, јер је пре краткога времена говорио „као народни учитељ, који своје млађе српском језику обучава и погрешке у језику исправљати има“, да *тумачити* не ваља, него *толковати*, да је „коренита српска реч“ и да је „постала из сложених *толико-колико*.“ Овако је некада „етимологизирао“ некадашњи професор у карловачкој гимназији Грка Доброплодни. Г. Бајићу, који се тако брине „за своје млађе“ и који мисли, да је заронио у дубину филолошку као патка у воду, а овамо јој вири реп над површином воде, сад се тек обавестио, да *иримедба* има *иримедаба* у ген. плур, а не *ириметаба*. Кад је г. Бајић таки пуриста у језику, ја

му се онда морам чудити, како може трпети Вукову реч *свештенички*, коју је споменуо у 38. бр. „Стражилова“. Зна ли госп. Бајић, шта значи реч „*именица*“, коју употребљава у истом броју „Стражилова?“ Ја се чудим таквом пуристи, како је може употребљавати. *Именица* треба да значи супстантив, али не значи А шта значи? Ја не знам, шта значи, и молим г. Бајића да ми је растумачи етимологијски онако као *толковати*. Али му морам још то казати, да је ту реч ипак Даничић употребљавао, ма да не одговара ономе, чему би требало да одговара и ма да јој се не би могло право значење етимологијски ни казати. Шта сте ви сукнули на *иримедбу*, кад *иримедба* одговара потпуно свима захтевима српске речи, која је „тамна и неразумљива реч“ само вама, а *толковати* од *толико-колико* то вам је разумљиво. А *именица* вам је разумљива, кад је употребљавате?! Ја бих вас молио, да је протумачите или, као што би ви казали, *иротолкујете* и да што скорије пошљете уредништву „Стражилова“, које молим да негледуша прими. Да је *описки* српска народна реч а *ириметити* руска и по облику свом ништа јој не смета да је и српска, то је стара ствар и свакако *описки* као народна реч ваља да се пре употребљава од *ириметити*. Али *ириметити* није такога наказнога облика, да се апсолутно не сме употребљавати у књижевном језику, као што је г. Бајића *толковати* и *ириметаба*. А ко у данашње дане доказује, да је *толковати* српска реч, а *тумачити* није, да генитив плур. од *иримедба* гласи *ириметаба*, а не *иримедаба*, тај заиста треба да се разбира ради „својих млађих“ шта „долази од горе, са меродавне стране“.

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Три збирке народних пјесама.

Ове године добисмо три повећа зборника народних пјесама. Поред тога и у повременим часописима, особито у „Босанској вили“, изађе по која пјесма. Не узимајући у обзир, *ко* је те пјесме приближио и *како* их је у свијет турио, морамо се из свега срца радовати, што се толика пажња поклања народним умотворинама. Нема још ни пуних осам десетина година, како се неумрли Вук вјештачком руком латио тога посла и ма да је он све до данас остао најкласичнији узор у том послу, ипак можемо се подичити и количином сабраног блага а и квалитетом.

Данас се већ свугдје код нас увиђа, да се треба журити с тијем послом. Мијења се и то веома нагло се мијења атмосфера, у којој је то дивно цвијеће никло и уцватило. Кад једном нестане погодаба за живот тијем њезним створовима српске виле, нестаће и њих. У земљама српским с ове стране Дунава и Саве, које су биле просвјети на ударцу, давно су већ умукле гусле и тек по која стара жена чува свете мошти у својим грудима, да их о креном имену „уз астал“ ускрене и да их у угашеној машти данашњег потомства оживи. Али и те наше старе пјевачице мало по мало изумиру и односе у хладни гроб своју вјештину, а не остављају за со-

бом (на жалост!) замјене. Па и у Србији (особито од кад постаде краљевином) и Босни и Херцеговини (од окупације), у тим живим врелима нашег народног пјесништва јури већ западњачки дух на својем бијесном жељезном хату. Не вјерујем, да ће икоји просвијећен, свјестан Србин пожељети, да су остала она стара времена, кад су српски јунаци по земљи ходили тражећи боја и мегдана, када су се српски хајдуци по гори крили а гуслари им славу пјевали, али што јест, јест, не треба крити у кучине! Ова промена из старог патријархаонога доба у нов модерни вијек сувише је нагла. Да је среће, требало би да тај преврат иде постепено, природним током. Тако би из онога старог патријархаоног живота мало по мало никао и развио се нов, модеран српски свијет, коме би истина био покретач западњачки дух, али који би у својој језгри био сасма српски, био би развијенији, оплемењен српски дух.

Ово би био идејал умнога развитка српског народа, али гдје смо ми од тога идејала?! Ми смо данас не само политично поцјепани него и просвјетно. Ми не можемо да развијамо своје народне особине. У нашем образовању нема јединства. Српски подмладак се не одгаја у једном духу. Свака покрајина има своје са свијем одијељене прилике и утицаје, који ју центифугално образују. Ти туђински утицаји стоје међу нама као клинови и ако то стање устраје вијековима, тако ће нас отуђити и одродити, да ни брат брата познати не ће.

Љући нам је непријатељ данас западњачка просвјета, ако се не узумијемо њоме паметно користити, ако је не узумијемо вјешто пресадити у наш народ, него они Турчин, што нас је пет вијекова гњечило. Теже је данашње хајдуковање за слободу српскога духа, него Бајово и Лимово. Не знају се или је дајбуди веома тешко похватати путове и трагове тога новог непријатеља, који се као лупеж ушуња те нас подгриза. А највеће је зло, што се ми на те прилике и не осврћемо, него се својевољно бацамо новој струји у наручје: па шта нам буде — тако нас је то ново пиће опјанило.

Па гдје је управо српски дух? Је ли тај дух нешто невидљиво, ваздушасто, је ли то само нека фраза или тај дух има кости и меса? И ако има, гдје је тај дух најбоље приказан и оличен? у чем се огледа? Српски дух се огледа у свачем оном, што је српски ум измислио и што је српска душа осјетила и на свијет изнела ма којим начином. Све оно, што није позајмљено ни са стране донесено, него је као самораст никло у српском народу и особина је и својина једино српског народа, све то укупно зове се српски дух. Тај српски дух се појављује у стварном свијету у разним видовима и облицима, али је

он у суштини својој свагда један исти. У дјелима, у обичајима, ношњи, рукотворима, а понајбоље у језику и умотворинама народним појављује се српски дух на видјело.

Све од ових особина се временом мијењају и обичаји и ношња и укусе, али догод народ остаје један исти, дотле је и језик његов у суштини свагда један исти, само што мијења свој спољашњи облик. Језик је прва умна творевина у сваког народа. Тек први коријени у језику дали су ослоњаца представама те су их уздигли до појма и тек онда је почело појамно мишљење. *Дакле без језика нема мишљења.* У коријенима свакога језика сачуване су прве представе и оно прво схватање појава и поглед на свијет, кад се човјек уздигао од животињске тупости до мисаонога бића. Васколико умно развиће огледа се у језику, јер је језик носилац свега умнога живота. По томе и у српском језику је највећа оличен српски дух. Немамо писане повјеснице, кроз какве мијене је прошао српски дух, докле је доспио до данашњег ступња: једино језик нам даје донекле обавјештаја. *Језик је најдраже благо свакога народа, зато га и треба бранити, чувати, неговати и — учити.*

Свака необична прилика и догађај у животу људском и у приватном и у јавном животу и у политици и у друштву и породици и на дому и у слободној природи утиче на живчани систем човјеков и рађа у човјеку најразличније осјећаје: жалост и радост, одушевљење и клопуће, храброст и бојазан, љубав и мржњу итд. Најјаче од тих осјећаја ужлијеби моћ памћења у мозак. Када фантазија те слике оживи, прекали их и човјек их говором искаже у прикладном облику, онда постаје *цјесништво*. Сваки народ, који боље, који горе, исказује своје осјећаје својим специфичним начином и својим језиком. И српски народ је природа обдарила необичном јачином осјећања и необично сионим језиком, којим тај свој осјећај исказује. У својим умотворинама исказује српски народ вањске утицаје и осјећаје, како их је он осјетио, описује живот, којим он живи, слика догађаје, које је он проживио а све начином специфичним и својим језиком. Српске народне умотворине су највјерније огледало српскога духа, најкарактеристичнији излив српске душе. Нешто српскије од народнијех умотворина нема на бијеломе свијету.

Што се више свједопаба, знакова и обиљежја српскога духа прибере, тијем ће српски дух постати све одређенији, пластичнији и јаснији. За то се скупљају народне умотворине, народни обичаји, зато се подижу етнографски музеји и изложбе. Кад нам је већ природа дала таква дивна и красна обиљежја нашега народног духа, требало би, да и ми што

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ревије настанемо, да створимо што вјернију и јаснију слику српскога духа. Он је највећи ареопаг при оцјењивању, шта је наше /шта ли туђе. Туђа култура треба у њему да сагори, да се претопи у њега — онда можемо рећи без бојазни, да нам је народност обезбеђена.

За то у данашње вријеме, када се народно пјесништво клони заходу, сваки онај, који је способан за тај посао, не може себи већу задужбину подићи, него ако прибира народно благо. Да Вук није ништа урадио, само да је издао шест књига народнијех пјесама па би му име вјечито сјало у српској књижевности. Наша браћа Хрвати и овдје су паметнији од нас. Они су увидјели велику вриједност и корист народног пјесништва те њихова „Матица“ већ од неколико година доводи гусларе из Босне и прикупља пјесме и скоро ће ваља да и свијета угледају. Камо среће, да се и наша „Матица“ може тијем подичити. У овом листу се покушавало, да се ствар покрене (види „Стражилово“ од године 1886. бр. 9.) али „моје племе сном мртвијем спава.“ За то ствар и долази у непозване руке.

Кад се већ на важност народнијех умотворина полаже толико, онда да богме, да их не може ма ко скупљати и издавати. Па да видимо, у колико одговарају ове три збирке захтјевима, који се стављају на добру збирку нар. пјесама. Већ у напријед велим, да *иотуно* није ни један скупљач одговорио, а има богме који није баш никако.

Прве двије збирке су омање и издала их је књижарница браће М. Поповића. Натпис првој је: *Српске народне пјесме. Скупио из у Срему и за штамају удесио Григорије А. Николић*. I. Издање срп. књиж. и штамп. браће М. П. у Н. Саду 1888. вел. 8" стр. 265. Од стр. 5.—18. је скупичев предговор. Од 18.—29. су „I. Сватовске пјесме“ 20 на броју. Од стр. 30.—248. су „женске, митолошке и јуначке пјесме“, свега их има 73. На III. мјесту су „тужбалице“, има их 5. И на крају је „Садржај.“

У „предговору“ уздиже скупљач народно пјесништво и истиче потребу скупљања народнијех пјесама. Послије наводи досадање збирке, које он зна, и одушевљено довикује омладини српској, да „бележи све, што се тиче имена српскога“. Облигатно се напада и „Матица“ наша, јер „ћути, не ће ништа за то да зна, нема је“. „Матица“ је постала права кеба иза појаса, коју свако и ма ко потрза и ма зашто. Зна се у „Матици“ за то, само немамо човјека за тај посао. Хрватска Матица за то може да издаје народне пјесме, јер има човјека, који је вјешт у том послу. Чим узимамо и ми таквога човјека, јамачно ће се и код нас окренути ствар на боље. Даље нам скупилац казује, од кога је коју пјесму

чуо и прибиљежио. Ово је врло добро урадио, само је могао снаја-Стапин (ваља да ће жена од 55 год. бити прије стрина или мајка него „снаја“?!) живот мало на краће описати и изнијети више података, који се тичу њене пјевачке вјештине. На крају признаје искрено г. Н., да „ова I. књига народних песама баш није уређена, као што је мислио и хтео“. Истина ја не знам, како је он „мислио и хтео“, али да збирка није најбоље уређена, то стоји. И онај његов разлог, да му послови нијесу допуштали, ни најмање га не извињава. Ко се овакога посла лати, тај узима на себе велику одговорност и ништа на свијету не може га оправдати. Но увјерен сам, да г. Н. прецјењује своју способност, ако мисли, да би боље уредио ову I. књигу, да је имао времена, јер ова збирка сведочи, да нема разумијевања за овакав посао.

Најдужа од ових пјесама (бр. 56. Наход Момир) има 493 врсте а најкраћа (7. сватовска) 9. Најбоље од пјесама ове збирке не достижу ни средњу вриједност Вукових а таквих нема ни једна десетина, остале немају никакве вриједности. Дабогме да свему томе није крив само скупљач. Он је биљежио онако, како их је чуо и ништа није поправљао (као што сам вели). Ко ове пјесме прочита, а има осјећаја за народну појезију, знам, да ће с неком досадом а и тугом оставити на страну овај зборник г. Николића. Зар су ово сестре Вуковијех пјесама, зар ово чеда једне виле? Како је природа чудновата? Ондје љепота, полет, а овдје ругоба и проза! А обоје је један народ спјевао. Нема онога узвишеног пјесничког схватања, него често долазе најобичније прозајичне мисли. Гдје-гдје један неумјестан прозајичан израз поквари читав утисак. Види се по свему, да је естетичан укусу пао у томе народу, који је ове пјесме спјевао. Како је прозајично ово мјесто у другој сватовској пјесми:

Дели даре, Душанова мајко,
Дели даре на пуштај сватове,
Далеко је, мајко, *графска* земља
Графска земља и *графовска* сеја —

Или у 15. сватовској пјесми:

Не бој се, граде, не ћу на тебе
Не ћу на тебе већ мимо тебе,
Већ мимо тебе у *графску* земљу,
Ди 'но *графине* платно белиду —

Друга једна опет ни мање ни више већ се удаје за рускога краља:

Већ ме дају (браћа) за руског краља
Да ја будем Рускиња госпоја.

Па таквих неукусности и прозајичнијех мијеста налази човјек скоро на сваком листу. Многа пјесма (н. пр. II. 18., 21., 22., 27., 30.) са свијем је неразумљива; многе су у цијелости тако прозајичке, као да их је спјевао Максим Задрин, н. пр. II. 24.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

25.) Стихови су понајвише веома рогобатни. Када пјевачица не зна, како ће да истеше десетарац, она изостави ма какав глас и ма гдје. Елизија се у опће не може нигдје одобрити, јер је то неприродно крњење језика. Ипак се нађе и у Вуковим нар. пјесмама, а и у најбољих умјетних пјесника по која, али те су се некако већ убичајиле па не упадају у очи. Али оваке елизије су ужасне, н. пр.

И до сад си из *лов'* долазио —
Ово дати за *турск'* царевину —
Па га рани *Романиј'* за краља —
Не п' оделу већ по лицу белу —
На *глас'* мету стару капетину —
Све је *тридес'т јунак'* порушио —
Турци' играју, дете поиграва —
Пок' одлави, ноћу ми долази —
Да младенци *немај'* повођана, итд. итд.

Језик је у овијем пјесмама развучен, без свежине и снаге, без језгровитости и краткоће израза, која одликује класичне нар. пјесме. У многим су и облици језични искварени. У 3. лицу сад. вр. мн. долазе облици на -ду: рекнеду, састаједу, молиду, прославиду, отмеду, одлазиду и буд. вр. мислићеду. Гл. прилог сад. има оваких: лежајући, боловајући, стајајући. Па и овакав аорист: зачуде (3. л. једн.) Ове се гријешке могу чути свугдје скоро по Бачкој и Банату и тумаче се утицајем аналогичности, али и аналогичности има релативну вредност; докле год се у већини народа чују правилни облици, морају се ови сматрати за гријешке. Не доликују ни оваке искварене и туђе ријечи у пјесми: вришко, тинта, папир, гроф, штоп (Stab војнички), очли (отишли); па тек како ово звони: Он се сиђе у собе *естрајске* (Extrazimmer)! Нађох и ове облике:

Ја *продаде*, где год што *имаде* (54. пјесма 15. ст.)

Па ја *дође* Старина Новаку. (55. пјесма 7. стих.)

Облици: *продаде*, *имаде*, *дође*, су аористи, али се овдје погрешно употребљавају као 1. л., јер су 3. лице. Из овога се види а и из свог искуства знам, да аорист у Бачкој и Банату скоро изумире. Прво лице једн. употребљава се за сву једнину а прво лице мн. за сву множину. Чуо сам у Банату у околини Кијиндској: А ми онда *одоше* (мј. одосмо.)

31. и 32. пј. нијесу народне а г. Н. их није познао по перју, него их је просто уврстио у своју књигу, као вели: нек су ту (злу не требале!) Очигледно је обадве спјевао какав калуђер или побожник, који се није баш бог зна колико разумијевао у пјесништву. Дикција је извјештачена и прозајична, често има сликова. Чудновато се подудара 32. пј. „Житије св. Алексија“ са рукописом, који је штампан у Новаковића „Примери књижевности и језика старог и српско-словенскога. Београд 1877.“ Сјем тога писао је Вићентије Ракић „Пјесну историческу о

жизни св. и праведнаго Алексија челоуџка божия, сочиненую у Будиму 1798. (послије у Будиму 1828. и Беогр. 1835.), која је била у своје вријеме веома омиљена. У каквом одношају стоји Ракићева пјесма према оном рукопису, не казује Новаковић нити ја могу рећи, јер немам при руци Ракићево дјело. Али испоредавши ову пјесму са поменутиим рукописом, видјео сам, да је спјевана угледајући се на њ, јер се подудара са свијем често и у појединим ријечима. Од кога је Јелена Глумац (која је казивала у перо г. Николићу) примила ову пјесму. то би вриједно било знати. Али сама по себи нема та пјесма никакве вриједности. (Пошљедњи стих ове пјесме гласи од слова до слова „*Св име св. Алексије*“. По овоме се види, да г. Н. мора да је богослов, само је заборадио изнад *св.* титлу.)

Али далеко је од мене, да за све ове недостатке пре само кривим г. Н. Што су те пјесме такве, знак је, да је смисао за појезију у народу са свијем пао, укус се покварио па и сам језик да је изгубио снагу пјесничку те је постао неспособан за појезију. Али и ако то одвадим, ипак још много остаје г. Н. на души. Питам ја и запитаће свако, ко прочита ову књигу (а то му баш не желим), зашто је штампао г. Н. оне пјесме, које су, као што он вели, „варијанти“ Вуковијех пјесама. Варијанте (у Вука „опет то, мало друкчије“) имају велику вредност, ако износе какву нову страну опјевана предмета те га допуњују или боље освјетљавају. Али ако је варијанта са свијем то исто, само другијем ријечима, или можда гора, онда баш нема смисла штампати таку пјесму. Имао је и Вук много таквих варијаната, али их није одмах штампао и тијем је и показао своје разумијевање у том послу. Ове варијанте г. Н. су праве карикатуре Вуковијех пјесама. Треба само испоредити 37. „Женидба краља Вукашина“ са Вуковом II. 25. пјесмом; (пјевачица не зна ни то, да се мати Краљевића Марка звала Јевросима а не Јелица!) или 56. „Наход Момир“ са Вуковом II. 30. па ће се видјети ужасна разлика. Али већина тих варијаната су врло сумњиве природе. Баш ове двије мало час напоменуте пјесме па онда 23. (испореди у „Даници“ од 1865. год. народну пјесму „Јетрвица адамско колено“) 30. (види Вук II. 34.) 42. (Вук II. 29.) 46. (Вук II. 101.) 57. (Вук II. 52.) 58. (Вук II. 53.) — мени се чини, да све ове пјесме нијесу варијанте Вуковијех пјесама, које су у огради наведене, него да је пјевачица морала знати ове Вукове пјесме па је према њима сама спјевала нове. Јер другојачје не може се растумачити, од куда налазимо сасвијем једнаких или барем сличних мјеста, само веома растегнуто и искварено.

Г. Николић је ставио на своју збирку „I.“ а и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

у предговору плаши нас, да ће „што скорије“ издати и П. књигу. Ја молим и преклињем г. Н., да се окани тога посла, јер му, као што I. књига свједочи, није дорастао. Не треба мислити, да је за скупљање народнијех умотворина доста да човјек зна писати или да умије уживати у народној појезији. Г. Н. се може одушевљавати и треба, али за редакцију народнога блага треба много више, него што је он показао својом I. књигом. Браћа М. Поповићи су издала у новије време много доброга, што им на похвалу служи, али овом књигом својом не ће се моћи подичити, *јер не само да нема никакве научне вриједности, него не може се препоручити ни као читанка народу.*

Друга збирка носи натпис: *Разне српске народне пјесме.* Сакупио по Боци Которској и околини Дубровачкој и тумач додао Милан Осветник. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића, у Новом Саду 1888.

У овој књизи има 26 пјесама. По дужини једна има само мање од сто стихова, 12 пјесама имају више од сто, 5 пјесама више од 200, 7 више од три стотине а једна више од 500 стихова. Говор је јужни, мјесто, гдје се збивају: крајина босанска и Далмација.

Ни ове пјесме не могу се метнути на прво мјесто по својој вриједности. Најбоље су тек средње каквоће, мјерећи их Вуковим пјесмама, но има и врло слабих (као н. пр. 1. 3. 4. 5.) Види се ипак по свему, да још није утрнуо осјећај за појезију у оном народу, који их је сјјевао. Но за то ни ова редакција није поуздана и није удешена, као што би овакав посао захтијевао. Има истина одушевљен предговор и поговор, али се и њима ништа не вели о самим овијем пјесмама, од кога их је чуо скупљач, гдје (у којим мјестима поименце) се пјевају, како се пјевају, је ли текст вјерно прибиљежио и т. д. На сва ова питања би с правом тражили одговор, али нам их скупљач не даје. Добро је још, што је додао тумач из Краусова „Смајилагића Меха“. Боље и то него ништа.

Ове пјесме по својем предмету спадају махом у трећу перијоду народнога пјесништва, тамо гдје и Вукова III. књига. Због својих редакцијоних гријешака не може се ова збирка употребити за научну сврху, али ипак може се препоручити народу за читање.

Но у опће би свјетовали књижарницу браће Поповића, да се овакијех послова више не лаћа и да народне пјесме не издаје прије него их прегледа каква зналац. Да имамо за тај посао људи спремних и вољних, требало би да се оснује одбор за скупљање народнога блага овијех наших крајева. Говори се

истина, да је у нас изумрла појезија народна, да језик и предање народно опадају (донекле тако и јест), али ипак би се нашла још овдје, ондје по која старинска пјесма или прича, а ријечи и говорнијех фраза заиста има (изнио нам је г. Н. Радонић читаву збирку, којих нема у Вукову рјечнику) па за што да и једно зрнце пропадне? Кад се већ јављају поједини скупљачи, требало би их потпомоћи, а јавило би се јамачно и више њих. Из тако нагомилана градива могла би се одабрати лијепа збирка народнијех пјесама, које би биле достојне сестре Вуковијем, а збирка би одговарала и научнијем захтјевима. Овако морамо да дочекамо, да види свијета овакво чудо, као што је збирка Николићева а донекле и Осветникова.

Трећа збирка је најзанимљивија а и понајбоља и носи на челу натпис: *Narodne pjesme Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini, sabrao Kosta Hörmann, sarjetnik zem. vlade za Bosnu i Hercegovinu. Knjiga prva. Sarajevo 1888.* 8° 624 стр. — У збирци има 39 пјесама, најкраћа има 97 стихова а најдужа 1878 стихова, свега 22.745. стихова. Предговор стр. I.—XII., „Јуначке пјесме“ стр. 1.—574. Додатак стр. 582.—606. Тумач турских, арапских и персијских ријечи стр. 607.—620.

Ова збирка колико нас је обрадовала, толико нас је и сневеселила. Сневеселила нас је с тога, што ни ова збирка не може без зазора стати уз Вукове. Истина у додатку нам скупљач тумачи многе обичаје мухамедовске и опширније говори о појединим јунацима, који се спомињу у пјесмама, али се тај додаток не може похвалити, да је потпун. И у тумачу не нађосмо многе турске ријечи, које се иначе код нас нигдје не чују. Непоуздана је ова збирка и с тога, што скупљач није сам покупио ове пјесме, није их сам пренио из уста гусларских на хартију, него су му их послали пријатељи (које скупљач наводи на почетку књизи).

Велика је гријешка и то, што је мијењао г. Херман икавски говор на ијекавски. Ова привидно ситница, јасно показује, да г. Херман нема доста филолошкога разумијевања за овај посао. Једна врло важна и корисна страна народнијех пјесама је и то, што из њих можемо упознати језик онога краја, у којем је пјесма никла. Није требало, да се скупљач боји „мјешавине икавштине и ијекавштине“, у коју „пивач“ често пада. Каква је таква је та „мјешавина“, али ње има и дужност је свакога скупљача, да ту мјешавину што тачније изнесе, јер не може сваки онај, који хоће да проучава народни говор босанско-херцеговачки, тога ради ићи у Босну и Херцеговину. Тај посао добре збирке олакшавају. Ако се човјек већ боји мјешавине у језику, прије би упале

у очи оне силне турске ријечи у овим пјесмама а скупљач ипак није дошао на ту мисао, да их изабери да их замијени српским.

Не може се опростити г. сабирачу ни то, што очигледно мијеша политику у овакав чисто научан посао. Изгледа, као да је ово предузеће покренуто само за то, да се ласка једном дијелу становништва у Босни и Херцеговини. Ово може ићи у рачун „земалској“ влади у Босни и Херцеговини, али трговање ово у књижевности и науци мора се најштрије осудити. Јесу ли „Мухамедовци“, које је г. Херман истакао у натпису, засебан народ у Босни? Онда је требало, да је и Вук назвао своје пјесме: народне пјесме православијех у Србији и т. д. И што тај „мухамедовски народ“ не пјева своје јунаке на „мухамедовском“ језику, него узимље српски? Данас није доба заваривања и замазивања очију, г. Хермане! Данас сија сунце, које се зове наука, и разгања сваку таму и маглуштину. Она признаје на балканском полуострву (гдје лежи и Босна и Херцеговина) само два словенска језика: српски и бугарски. Наука је исто што и природа, она ће побједити, као и свагда, па узалуд нам закидате, г. Хермане, оно, што је наше. Ми као браничи јединства српског језика осуђујемо вас најштрије!

Ко би хтио читати опширну и стручну критику на ове пјесме наћи ће у „Viescu“ бр. 30.—37. о. г. из пера проф. дра Л. Марјановића. Критичар „вијенчев“ је тако оштар, да пориче сваку вриједност овој збирци и жели, да се уништи прва књига. Ово може бити оправдано са гледишта једнога уређивача збирке народнијех пјесама „Матице Хрватске“, којему стоји за леђима читава гомила драгоцјеног блага, које ће скоро угледати свијета разлучено и уређено вјештом руком знаоачевом. Поред све релативне вриједности овога издања ипак се не можемо придружити овом мишљењу, јер ове пјесме пружају нам толике новине и занимљивости а ипак нам долазе некако као стари познаници. Док не дође боља збирка, морамо се задовољити и овом.

Ово су пјесме, које пјева повелик и знаменит дио нашега народа. Наилажаху и дослије поједини скупљачи на овакве пјесме, али ово је прва збирка, у којој је прибрана већа количина пјесама, у којима наш народ Мухамедова закона опијева своје јунаке. Она нам првом даје прегледа ради своје количине. Једино с те стране и цијеним ја Херманову збирку, јер нам даје прилике, да завиримо у живот и у традицију наших Мухамедоваца. Ту нам се пјевају славна дела Ђурић-везира, Ђерзелез-Алије, бега Љубовића, Мустај-бега личкога, буљук-баше Муја и његова брата гојеног Халила, Османа Ар-

наута и бајрактарâ Орлановића, Ђулића, Врсића. Па ни Краљевић Марко није заборављен.

Само неколико пјесама ових треба прочитати, па ће одмах упасти у очи, да је то иста она појезија, која ври из срца и душе крштеног дијела нашега народа, а опет се види разлика. Сви су ти јунаци по нарави и по души Срби, само су споља Турци. Још није у нас нико потање описао и расвијетлио тај занимљиви процес, како се укрстиле српске особине са османлијским. Резултат тога укрштаја је овај чудновати живот наших Мухамедоваца: ни српски ни турски, али чини ми се много више српски у својој суштини него турски. Па такве су и пјесме. Свако назива себе „Турчином“, куне се „турском вјером“, назива „турски селам“, спомиње многе прилике и обичаје, који су могли постати само под утицајем Мухамедова закона, мијеша много турских ријечи (што доста квари ове пјесме), али то су по својему психикуму Словени, говоре лијепо српски и изливају своје осећаје истим средствима и истим начином, као и хришћанска браћа им. Чудновато чисто доликује, кад се човјек сјети, да се они исти, којима је султан божество и којима је највећа жеља, да погину као „сехити“ за вјеру, братиме и сестрима, што је чисто српски обичај. Да богме, да прилике саме, у којима живљаху бегови босанско-херцеговачки, доносе собом, да су карактерне црте њихне мало другојачје него у хришћана, који бјеху вијековима проста раја. Све вас ту напомиње на господство: и држање и говор и одијело и стан. То је права аристократија босанска.

Чудна је заиста судбина овога нашег паћеничког и мукотрпног народа! Његова појезија је силна и не да се утаманити. Као онај полип, што му сваки одсечени дио тјера нов живот, тако је и повјесница расцијецила и нас на двоје, али у сваком је дијелу остала пјесничка клица, која је послје почела тјерати на свој начин. Несретњи удес хтио је, да се та два уда српскога тијела покрве на штету грдну обојих а особито цјелине. И та несретна крвничка борба се огледа и у пјесми. Мухамедовска пјесма воли да пјева, како мухамедовски јунак гони и растјерује хајдуке, одмамљује ђауркињу и турчи је, а хришћански народ наш пјева обратно: како су хајдуци надбили Турке, како се Туркиња загледа у ђаура и оставља и оца и мајку и вјеру мухамедовску па бјежи с њим, да му буде љуба.

Али жалосна и крвничка трагедија је одиграна. Завеса је пала. Бацимо и ми тамну непровидљиву копрену преко тијех жалоснијех догађаја. Неумитни закон повјесничин је зар хтио да покаже у великој драматској слици, да је око за то тако дубоко ископано, што је то брат учинио. Доста бјеше суза, крви,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

пролетства и вријећања и на једној и на другој страни, а ко је кривљи или ко је више препатио, не питајмо, него гледајмо да будућношћу загладимо оно, што су наши несрећни дједови зар од велике невоље згријешили. Брат с братом се брзо свади али се брзо и помири. Миримо се и ми и ухватимо се у братско коло, јер нас је мало а велик, огроман је посао, који нас чека као модеран народ. Сама нам наша љута невоља и потреба довикује: „Покајте се, док имаде дана, док је доба, ђецо, покајте се!“

Толико стоји: ова збирка пјесама је један јак доказ више, да су и Мухамедовци и Хришћани, који увијем језиком говоре (а то је *српски језик*) од једне крви и меса и по томе браћа рођена. Само треба времена и просвјете, да се завађена браћа опет зближе и замиљују и онда — онда ће бити све добро. Г. Херман је овом збирком доказао баш противно

оному, што је хтио да докаже. И само ради те нехотичне заслуге и цијеним ја ову прву књигу његове збирке.*)

Из свега досадашњег види се, да је овогодишња жетва на пољу народнијех умотворина била веома обилата, али да је плод доста слабе каквоће. Нека нас ова штета поучи, да *нијесмо доста рационални економи* и да за добру жетву треба и много рада уложити.

Тих. Радов. О.

*) Сад баш изађе трећа свеска једанаесте књиге Јагићева „Архива за словенску филологију“ у којој има на страни 424.—451. из пера *Ватрослава Јагића* врло лијепа и стручна критика на Херманову прву књигу нар. пјесама. Јагић врло умно карактерише дух мухамедовске народне појезије и испоређује их са српском нар. појезијом хришћанском. Критика ова ће много помоћи разумијевању овога дослије непознатог огранка српске народне појезије, за то се својом вриједношћу сама препоручује.

КОВЧЕЖИЊА

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— У једном од последњих бројева талијанског листа „*Scintilla*“ приказао је др. Ђ. Кјудина талијанској публици „*Поменик знаменитих људи српскога народа*“ од Милана Ђ. Милићевића. Ми смо у „*Стражилову*“ већ проговорили неколико речи о најновијем Милићевићевом делу, а сада ћемо нашим читаоцима изнети, што о „*Поменику*“ пише Кјудина. Талијански писац прво помиње Милићевићеву „*Кнежевину и Краљевину Србију*“, у којима се — вели — писац показује „као велики лингвиста, историчар и археолог.“ Даље набраја остала новија дела Милићевићева, па овако наставља: Сва ова дела обесмртише Милићевићево име не само у Србији, него и у целом књижевном свету Европе, а ове године издао је велику збирку знаменитих људи у Срба, који се одликоваху било на бојном, било књижевном или научном пољу, те тако подиже величанствени споменик прошле и садашње величине и страдања краљевине Србије. — Животи славних људи и владалаца, у неку су руку листићи велике историје грађанског живота, с тога и овом постојаном истраживању славе и величине српскога народа треба одати достојну пошту. — У овој књиви заслужују особиту пажњу животописи многих славних песника и књижевника српских. Због скучености простора напоменућемо: неумрлог црногорског владика Петра Петровића-Његоша, писца великог „*Горског Вијенца*“; Симу Милутиновића, који се прославио својом „*Србијанком*“ и многим другим делима; Вука Караџића, човека заслужна по српску књигу и српски језик, који је, по мишљењу великог Далматинца Николе Томашеа, више урадио но цела каква академија, и који је први написао српски речник, у који је

прикупио 26.270. речи живог народног језика. — Са задовољством читате и животописе многих славних далматинских писаца, од којих ћемо поменути: Вука Врчевића из Риена, у Воци Которској, који је издао лепу збирку јужно-словенских (ваљда српских?) пословица и много других знаменитих дела; Божицара Петрановића, који је умрло 1875. год. у Млецима, и који је написао „*Историју књижевности поглавитих на свијету народа од најстаријих времена до садашњег вијека*“ и „*Историју Богумила*“, оба дела јако цењена; Стевана Љубишу, чувеног и ученог књижевника српског, који се такође занимао и талијанском књижевношћу, превавши у лепим српским стиховима Дантеовог „*Уголина*“. — За тим Кјудина набраја понеке јунаке из нове историје краљевине Србије, па свој приказ завршује овим речима: „Врли г. Милићевић својим веома важним делима подигао је на висок степен српски језик, па као и у свима његовим делима, тако и у „*Поменику*“ дивите се гинкости, богатству и простоти српског народног језика. — Стил му је увек гладак, елегантан и лак. — Овакви дела требало би увести у све јавне школе ове наше ојађеле Далмације, где „*Читанке*“, које кипте варварским хрватским фразама, без икакве казне, кваре језик наше јадне омладине. — Опоменимо се једном и немојмо да и даље немилостиво хрватском сакатимо лепо српски језик.“

— Прашка „*Politik*“ доноси у свом 264. броју од ове године у немачком преводу дра *Јована Величковића* црту из Београдског живота под натписом „*Њифта*“, коју је написао *Мита Живковић* и саопштио је у „*Отаџбини*“ у свесци 76. (за Јули ове године). Преводилац је преводу дао натпис „*Das grosse Loos*“.

САДРЖАЈ: Како је Пјевалица излјечено фра-Брну. (Наставак.) — Хања. (Наставак.) — Афродита. (Наставак.) — Крвава киша. (Свршетак.) — Бранич српскога језика. — Књижевност. Три збирке народних пјесама. Оценио Тих. Радов. О. — Ковчежић. Књижевне белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „*Стражилова*“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду.